1 with 20 4" cont

L. Give very Just answer:

ः । । । । अस् । अस् । अस्

2016 · 188 6 6 10 10 16 6 18 18

(a) What of the following statements as connect Regulary and

LOGIC & PHILOSOPHY

induction is concerned only with formal truth.

Full Marks: 100

ত্তিক ভালত ভাতাতাত আহলত কৰাৰ ভাতিত।

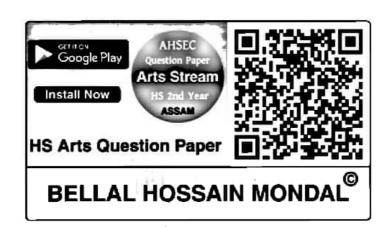
The transfer of the state of th

Time: Three hours

The figures in the margin indicate full marks for the questions.

মুখ্যমন সৈকাও ইন্তৰ মান্তব্যবাধাৰে। পৰা অভিনয়ভগৰে বিজ্ঞাত আন্ত

were the conduston of an Anduction lollows necessarily t

Contd.

1. Give very short answer:

1×12=12

মণতা সমূ উত্তৰ দিয়া ঃ.

- (a) Which of the following statements is correct?
 নিম্নোক্ত কোনটো উক্তি শুদ্ধ ?
 - (i) Inducuon is concerned only with formal truth.

আগমন কেৱল আকাৰগত সত্যতাৰ লগত জড়িত।

(ii) Induction is a process of generalisation.

আগমন হৈছে এক সামাণ্যীকৰণৰ প্ৰণালী।

(iii) The conclusion of an induction follows necessarily from its premises.

আগমনৰ সিদ্ধান্ত ইয়াৰ আশ্ৰয়বাক্যবোৰৰ পৰা অনিবাৰ্যভাৱে নিঃসৃত হয়।

(b) In which of the following kinds of induction, there is inductive leap?

নিম্নোক্ত আগমনৰ প্ৰকাৰসমূহৰ কোনটোত আগমনাত্মক জাঁপ থাকে?

(i) Perfect induction পূর্ণ আগমন

BELLAL HOSSAIN MONDAL

(ii) Analogy

সাদৃশ্যমূলক অনুমান

(iii) Colligation of facts

iii Fill in the blank:

ঘটনা সংযোজন

(iv) Induction by parity of reasoning
যুক্তি সাদৃশ্যানুমান

(c) "All men are religious." — Is this proposition analytic or synthetic?

"সকলো মানুহ হয় ধার্মিক।" — এই বচনটো বিশ্লেষক নে সংশ্লেষক?

(d) "Cause and effect are events in time." — Is it a quantitative mark of causation?

"কাৰণ আৰু কাৰ্য দুয়োটাই বিশেষ সময়মত সংঘটিত ঘটনা।" — এইটো কাৰণৰ পৰিমাণগত লক্ষণ হয় নে?

(e) Which of the following statements is correct?

নিম্নোক্ত কোনটো উক্তি শুদ্ধ ?

(i) Experiment is finding a fact and observation is making one.

পৰীক্ষণ হৈছে ঘটনাৰ আৱিস্কাৰ আৰু নিৰীক্ষণ হৈছে ঘটনাৰ সৃষ্টি।

(ii) Observation succeeds experiment.

নিৰীক্ষণৰ স্থান পৰীক্ষণৰ পিছত।

(iii) In an experiment, one cannot pass from the effect to the cause.

পৰীক্ষণত কাৰ্যৰ পৰা কাৰণ নিৰ্ণয় কৰিব পৰা নাযায়।

(f) Fill in the blank:

খালী ঠাই পূৰণ কৰা ঃ

Mill's paradox of induction is said to commit the fallacy of

স্বিচন্দ্ৰ ভাগমনাভাসতদোষ ঘটিছে।

(g) Which of the following is correct?

অবেশমানীত দ্বাধান বিচিত্র - ". নেনার করিবিল বাহারনে কার্য্যত

নিম্নোক্ত কোনটো শুদ্ধ ?

Vacable (III) American

the part of the state of the

BELLAL HOSSAIN MONDA

(i) Direct verification of a hypothesis can be done by observation only.

কেৱল নিৰীক্ষণৰ দ্বাৰাহে কোনো প্ৰকল্পৰ প্ৰত্যক্ষ সত্যাপন কৰিব পাৰি।

(ii) Direct verification of a hypothesis can be done by observation or experiment.

কোনো প্ৰকল্পৰ প্ৰত্যক্ষ সত্যাপন নিৰীক্ষণ নাইবা পৰীক্ষণৰ দ্বাৰা কৰিব পাৰি।

(iii) Direct verification of a hypothesis can be done by experiment only.

কেৱল পৰীক্ষণৰ দ্বাৰাহে কোনো প্ৰকল্পৰ প্ৰত্যক্ষ সত্যাপন কৰিব পাৰি।

(h) Does the method of residues require previous knowledge of the cause or effect for its application?

পৰিশেষ প্ৰণালী প্ৰয়োগৰ বাবে কাৰ্য বা কাৰণৰ পূৰ্বজ্ঞানৰ দৰকাৰ হয় নে

ri- bromban

9 40 11 1 3

(i) Name the experimental method which is based on the following canon:

"Nothing is the cause of a phenomenon which is known to be the cause of a different phenomenon."

নিম্নোক্ত সূত্ৰটোৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত পৰীক্ষণমূলক প্ৰণালীটোৰ নাম লিখা ঃ

"কোনো এটা ঘটনাক যদি কোনো কাৰ্যৰ কাৰণ বুলি জনা যায়, তেনেহ'লে সি আন কাৰ্যৰ কাৰণ হ'ব নোৱাৰে।"

Define madagy wash somable essemple:

- The method of agreement is a method of experiment and the method of difference is a method of observation." — Is it correct?
 - ্ৰ "অন্বয়ী প্ৰণালী পৰীক্ষণৰ প্ৰণালী আৰু ব্যতিৰেকী প্ৰণালী নিৰীক্ষণৰ প্ৰণালী।" – কথাযাৰ শুদ্ধনে?
 - Who did introduce the "theory of pre-established harmony"? "পূর্বস্থাপিত শৃঙ্খলা মতবাদ" (theory of pre-established harmony)টো কোনে আগবানাইছিল গ
 - Who is regarded as the father of modern philosophy? (l) আধুনিক দৰ্শনৰ পিতৃ বুলি কাক কোৱা হয়?
- Name the experimental method which is breed on the following State any two similarities between scientific induction and unscientific induction.

rNothing is the cause of a phenomenon winch is known to be the বৈজ্ঞানিক আগমন আৰু অবৈজ্ঞানিক আগমনৰ মাজত থকা *যিকোনো দুটা* সাদৃশ্য উল্লেখ কৰা।

Define analogy with suitable example. নুকালে। স্মান্ত্ৰ কাৰণ কৃতি লক্ষা বালা, তেকেও কৈ সি আনু সমৰ্থ। বনৰপ্

উপযুক্ত উদাহৰণসহ সাদৃশ্যমূলক অনুমানৰ সংজ্ঞা দিয়া।

ferel ulti bittifelle beckent

1+1=2

Define efficient cause with an example.

উদাহৰণসহ নিমিত্ত কাৰণৰ সংজ্ঞা দিয়া।

Briefly explain positive condition with the help of a suitable example.

উপযুক্ত উদাহৰণৰ সহায়ত অনুকূল বা সদৰ্থক উপকাৰণৰ বিষয়ে চমু ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

Or / नाँहेवां

Briefly explain negative condition with the help of a suitable example.

হাজি ।মিটি , ভুজিন ।য়ালবানক,, বিশ্ব ফট্টাইজ্যুন্তন অক্সাশানাক

2

উপযুক্ত উদাহৰণৰ সহায়ত প্ৰতিকূল বা নঞৰ্থক উপকাৰণৰ বিষয়ে ৮মু ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

What is a crucial instance?

চৰম দৃষ্টান্ত বা নিৰ্ণায়ক দৃষ্টান্ত মানে কি?

वाका की समामा साधकार व

Briefly explain any one condition of a valid hypothesis with the help of a suitable example.

উপযুক্ত উদাহৰণৰ সহায়ত বৈধ প্ৰকল্পৰ *যিকোনো এটা* চৰ্ত চমূকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

[7]

- 8. What do you mean by analogical hypothesis? বিশ্বনি সান্ধ্য হ
- 9. Why are the inductive methods called "Methods of elimination"?

উলাইক ট্রনারবার মহায়ত ভারতল ল সাম্প্রক উল্লেখনার নিগত। যে নাল্যা আন্তর্নারা।

আগমনাত্মক পদ্ধতিসমূহক কিয় "অপসৰণৰ পদ্ধতি" বোলা হয়?

- 10. What do you mean by realism?
 বাস্তৱবাদ বুলিলে কি বুজা?
- State two points of difference between realism and idealism.
 বাস্তৱবাদ আৰু ভাৱবাদৰ মাজত থকা দুটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা।
- 12. Explain the etymological meaning of the word 'Dharma'.

'ধৰ্ম' শব্দটোৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ ব্যাখ্যা কৰা।

2

BELLAL HOSSAIN MONDAL

3. Mention two points of difference between religion and morality. 2

stindpoint of the law of the conservation of matter and energy.

ধৰ্ম আৰু নৈতিকতাৰ মাজত থকা দুটা পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা।

Or / নাইবা

ত্ররা হাল কারণ ও বের্মানহার প্রত্যর মান্ত্রের লৈ উপ্রত্যন্ত ভিনাত্রবাহাত কার্যানবাত্ত

Mention any two characteristics of religion.

2

outputter deligities

ধৰ্মৰ *যিকোনো দুটা* বৈশিষ্ট উল্লেখ কৰা। ৪০০০ এ০০০০ বৰ্তমান্তৰ বৰ্তমান্তৰ বৰ্তমান্তৰ প্ৰা

14. State two similarities and two dissimilarities between analogy and scientific induction.
2+2=4

W-Suke her abrusages of expended over observation and and and

The transfer of the second state of the second seco

COLUMN PROPERTY OF THE PROPERT

সাদৃশ্যমূলক অনুমান আৰু বৈজ্ঞানিক আগমনৰ মাজত থকা দুটা সাদৃশ্য আৰু দুটা বৈসাদৃশ্য উল্লেখ কৰা।

কৰা।

15. Briefly explain, with example, any two rules on which the value or strength of an analogy depends.

সাদৃশ্যমূলক অনুমানৰ মূল্য নিৰ্ণয় কৰিবলৈ হ'লে গ্ৰহণ কৰিবলগীয়া *যিকোনো দুটা* নিয়ম উপযুক্ত উদাহৰণসহ চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

in the state of the later of suitable examinite, but a suitable examinite, but a suitable examinite, but a suitable examinite, but a suitable examinite.

16. Explain with example the quantitative mark of cause from the standpoint of the law of the conservation of matter and energy.

দ্ৰব্য আৰু শক্তিৰ অবিনশ্বৰতাৰ সূত্ৰৰ দৃষ্টিভংগীৰে উপযুক্ত উদাহৰণসহ কাৰণৰ পৰিমাণগত লক্ষণ ব্যাখ্যা কৰা।

or a title meetingly asked "Merhads of charination

ধৰ্ম আৰু নৈতিকতাৰ নাজত থকা বুটা পাখকা উল্লেখ কৰা া 💮

Mention any two characteristics of re

Explain the relation between cause and condition with the help of suitable example.

উপযুক্ত উদাহৰণৰ সহায়ত কাৰণ আৰু উপকাৰণৰ সম্পৰ্ক ব্যাখ্যা কৰা।

17. State two advantages of experiment over observation and two advantages of observation over experiment.

নিৰীক্ষণৰ তুলনাত পৰীক্ষণৰ দুটা সুবিধা আৰু পৰীক্ষণৰ তুলনাত নিৰীক্ষণৰ দুটা সুবিধা উল্লেখ কৰা।

18. Distinguish between hypothesis concerning agent and hypothesis concerning law with the help of suitable example.

ভাষাৰ বিষয়ক প্ৰকল্প সহায়ত কৰ্তা বা কাৰণ বিষয়ক প্ৰকল্প আৰু নিয়ম বিষয়ক প্ৰকল্পৰ মাজত পাৰ্থক্য বিচাৰ কৰা।

26T LOPH

26T LOPH

2

ন্তৰ *চাাৰচা* চমুকে ব্যাখ্যা কৰা।

produce a single of the product of the contract of the ballion of the contract of the contract

4DA9 Legislikk REMS 25 1 1 - AE

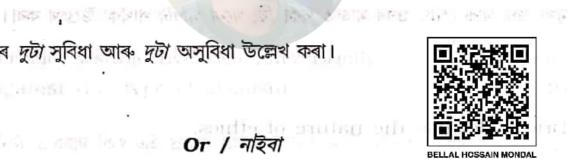
State four uses of hypothesis.

প্ৰকল্পৰ *চাৰিটা* প্ৰয়োজনীয়তা উল্লেখ কৰা। केष्ट की ले विस्ताता है स्थित होती ने ने हर है ।

me and fallow terms from south to a

20. State two advantages and two disadvantages of the method of entirum radiums 2+2=4agreement.

অন্বয়ী প্ৰণালীৰ *দুটা* সুবিধা আৰু *দুটা* অসুবিধা উল্লেখ কৰা।

ব্যবহার প্রার্থিত একটার বিষয় এই ত**ে / নহিবা**

the nature of ethics.

। किंद्र विकासिक के किंद्र के कि

Briefly discuss the scope of cilities.

State two advantages and two disadvantages of the joint method of agreement and difference. 2+2=4

মিশ্ৰ অন্বয়ী-ব্যতিৰেকী প্ৰণালীৰ দুটা সুবিধা আৰু দুটা অসুবিধা উল্লেখ কৰা।

21. Briefly express four points of criticism against naive realism.

সৰল বাস্তৱবাদৰ বিৰুদ্ধে *চাৰিটা* সমালোচনা চমুকৈ প্ৰকাশ কৰা।

Or / নাইবা

control on of matter and energy

Briefly express four points of criticism against scientific realism.

বিজ্ঞানসন্মত বাস্তৱবাদৰ বিৰুদ্ধে *চাৰিটা* সমালোচনা চমুকৈ প্ৰকাশ কৰা।

22. State any four points of difference between primary qualities and secondary qualities.

अवसी अवस्थित मुठी अनिया जान मुठी अनुसारा अन्तर बना।

মুখ্য গুণ আৰু গৌণ গুণৰ মাজত থকা *যিকোনো চাৰিটা* পাৰ্থক্য উল্লেখ কৰা।

23. Briefly discuss the nature of ethics.

নীতিবিদ্যাৰ প্ৰকৃতি বা স্বৰূপ সম্পৰ্কে চমুকৈ আলোচনা কৰা।

h barthan relej orti la smantasvbasib om **Or / নাইবা**

Briefly discuss the scope of ethics.

নীতিবিদ্যাৰ পৰিসৰ সম্পৰ্কে চমুকৈ আলোচনা কৰা।

4

26T LOPH

14. Why is the method of concomitant variation considered as a modified version of the method of agreement and the method of difference? Explain. plant. Traffy explicits only one of the fallow polymers at a room to gifted

সহ-পৰিবৰ্তন প্ৰণালীক কিয় অন্বয়ী প্ৰণালী আৰু ব্যতিৰেকী প্ৰণালীৰ সংশোধিত ৰূপ বুলি গ্ৰহণ কৰা হয়? ব্যাখ্যা কৰা।

नामान करिक क्षेत्रका अनुसार हो।

Or / নহিবা

Define the joint method of agreement and difference in your own words and give a concrete example of it. Why do some logicians regard this method as "the method of double agreement" or "the double method of agreement"? Explain. 2+2+2=6

তোমাৰ নিজৰ ভাষাত মিশ্ৰ অন্বয়ী-ব্যতিৰেকী প্ৰণালীৰ সংজ্ঞা দিয়া আৰু এই প্ৰণালীটোৰ এটা বাস্তৱ উদাহৰণ দিয়া। কিছুমান তৰ্কবিদে এই প্ৰণালীটোক কিয় "দ্বৈত অন্বয়ী প্ৰণালী" বা "অন্বয় দ্বৈত ্প্ৰণালী" বুলি বিচাৰ কৰে? ব্যাখ্যা কৰা। বিচাৰ কৰা বিচাৰ কৰা বিচাৰ কৰা বিচাৰ কৰে প্ৰতিবাদ

25. What is Berkeley's subjective idealism? Briefly express four points of 2+4=6criticism against this type of idealism.

বাৰ্কলিৰ আত্মনিষ্ঠ ভাৱবাদ কি? এই প্ৰকাৰ ভাৱবাদৰ বিৰুদ্ধে উত্থাপিত চাৰিটা সমালোচনা চমুকৈ প্ৰকাশ কৰা।

Or / নাইবা

Critically discuss objective idealism of Hegel.

হেগেলৰ বস্তুনিষ্ঠ ভাৱবাদৰ সমালোচনাত্মক ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

6

Contd.

26. Does the end justify the means? Give a reasoned analysis with the

সহপৰিণতে প্ৰালীক কিয় হাৰ্য্যী প্ৰদালী আৰু নাডিবেন্টা প্ৰালীয়া সাংগামত ৮০ টি চহা কৰা

help of concrete examples.

6

Excelerin.

I DEP HAID A 185

সাধ্যৰ দ্বাৰা তাৰ সাধনৰ সমৰ্থন কৰিব পাৰিনে? উপযুক্ত বাস্তৱ উদাহৰণৰ সহায়ত এটা যুক্তিপূৰ্ণ

the permits of artificians agoinst scientific realisms.

বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা।

8=13

this method as "the method of double agreeus at "the doublemethod of agreement"? Explosion 100

Define the joint method it greenest and difference in your tage

, words and give a concrete coungle of it. Why it some begulates regard

ভোমান নিজন ভাষাত মিতা গ্ৰহণী না হৈ কি কাৰ্যালয় দিয়া আৰু এই প্ৰাণ টোল এটি বা উল্লেখ

व हो हिला कि विकास कि में कि वर्ग कि वर्ग कि वर्ग कि वर्ग कि वर्ग कि कि वर्ग कि वर्ग कि वर्ग कि वर्ग कि वर्ग कि

স্বৰ্ধালৰ আৰ্থনিষ্ঠ ভাৰৰাদ বিচ এই প্ৰকাশ ভাৰনাশৰ সিক্তান উৰ্বাণিত স্বৰ্ধান নাম্যালন বিক্

Briefly explain any three purusarthas. 2×3=6

যিকোনো তিনিবিধ পুৰুষাৰ্থৰ বিষয়ে চমু ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা। 25. What is Berkeley's subjective that an ? Briefly expression pentls at

27. Explain the nature of religion. Dr / disal

criticism against this type of idedism.

Critically discuss objective dealistic কৰা। state of the discussion of the discuss

26T LOPH

3-4-E

14]

ত্রেচেন্দ্র বসুনিষ্ঠা ভাবেদের সমাধ্যোচনাস্থাক বাখ্যা আগবঢ়াবা।

HIGOLI THE

SEED AND S

Critically explain any one of the following views:

 $6 \times 1 = 6$

বিলোক্ত মতসমূহৰ পৰা *যিকোনো এটাৰ* বিষয়ে সমালোচনাত্মক ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

(i) Religion is the source of morality.

ধৰ্ম হৈছে নৈতিকতাৰ উৎস।

ii) Morality is the source of religion.

নৈতিকতা হৈছে ধৰ্মৰ উৎস।

BELLAL HOSSAIN MONDAL